

Wikipedia - Vapaa tietosanakirja

Vesa Lehtinen

2006-09-25

WIKIPEDIA
The Free Encyclopedia

1 Yleistä

Wikipedia on ns. vapaa verkkotietosanakirja sanan useammassa merkityksessä. Sen lisäksi että sen käytöstä ei tarvitse maksaa (kuten vaikkapa *Microsoft Encartan* ja *Encyclopedia Britannican* nettiversioiden käytöstä), siihen voi myös kirjoittaa kuka tahansa. Halukas kirjoittaja voi rekisteröidä käyttäjätilin ja aloittaa artikkelin tai lisätä tietoja jo olemassa oleviin.

Wikipedia aloitti vuonna 2001 **James "Jimbo" Walesin** ja hänen ohjelmistofirmansa Bomisin palvelimilla. Sen jälkeen on tapahtunut paljon. Nykyään Wikipediaa hallinnoi Walesin johtama Floridalainen **Wikimedia-säätiö** joka toimii lahjoituksilla. Ihmeesti se on kestänyt Floridan myrskyt, slashdot-verkkotungokset ja ainaiset kiistat artikkelien sisällöstä ja tasapuolisuudesta.

Wikipedian artikkelit ja kuvat ovat ns. **GFDL-lisenssin** (*GNU Free Document License*) alaisia. Se mm. tarkoittaa että tekstiä ja kuvia saa lainata kunhan kertoomista materiaali on peräisin. Monet muut sivustot ovatkin käyttäneet tilaisuutta hyväkseen saadakseen ilmaista sisältöä. Tämä puolestaan on lisännyt Wikipedian artikkeleiden Google-rankkia.

Wikipediassa on samanlainen periaate kuin avoimen lähdekoodin ohjelmissa eli käyttäjät voivat tehdä muutoksia jos haluavat. Wikipediaan osallistumiseen ei tietysti tarvita ohjelmointitaitoja ja Wikipedian omat koodit ovat suhteellisen yksinkertaisia.

Wikipediassa olevien erikielisten artikkelin määrä nousi miljoonaan syyskuussa 2004. Yksin englanninkielisen Wikipedian artikkelin määrä nousi samaan maaliskuussa 2006. Uusia artikkeleita ja muita muutoksia tulee, ainakin englanninkieliseen versioon, keskimäärin kymmenisen kappaletta minuutissa. Joitakin uusia tapahtumia käsitteleviä artikkeleita, kuten Thaimaan tsunamia ja Lontoon pommi-iskuja, päivitettiin käytännössä reaaliajassa uutisten tahdissa.

Wikipedia toimii **MediaWiki-ohjelmistolla** joka tehtiin alun perin Wikipediää varten. Sen loi alun perin saksalainen ohjelmoija Magnus Manske PHP-kielillä. Tämän jälkeen monet mutkin sivustot ovat ottaneet sen käyttöön omiin tarkoituksiinsa.

Tätä kirjoitettaessa (Lokakuussa 2006) Wikipedia toimii kokonaisen palvelinsarjan kautta. 89 näistä palvelimista on Floridassa, 3 Pariisin lähellä Ranskassa, 11 Amsterdamissa ja 23 Etelä-Koreassa. Palvelimet on nimetty historiallisten ensyklopedistien eli erilaisten tietosanakirjojen luojien mukaan. Skandinavian liikenteestä huolehtivat Amsterdamissa olevat palvelimet.

Palvelinten paljoudesta huolimatta - tai juuri sen takia - Wikipediassa on ajoittain yhteys- ja vähän muitakin ongelma jotka kestävät alle minuutista kokonaiseen vuorokausiin. Osasyynä on Wikipedian suosion kasvu hyvässä ja pahassa.

2 Muut projektit

Englanninkielinen Wikipedia on edelleen Wikipedian suurin ja suosituin osa, mutta erikielisiä Wikipedioita on yli sata. Kielten joukossa on mm. Suomi, Baski, Anglosaksi ja Klingoni. Viimeksi mainittu tosin ei ole järin suuri.

Erikielisillä Wikipedioilla on ilmeisesti myös hieman erilainen painotus. Suomen- tai ruotsinkielisessä Wikipediassa ei esimerkiksi kiistellä evoluutiosta läheskään yhtä paljon kuin englanninkielisessä. Lisäksi jotkut Wikipediat ovat hajonneet - saksankielinen jakautui kahtia ja entisen Jugoslavian eri mailla on omat versionsa, vaikka kieli on käytännössä sama. Moldavialainen Wikipedia lähinnä kääntää Venäjänkielisen Wikipedian kyrillistä tekstiä latalaisille kirjaimille. Suomenkielisessä on myös ollut vähemmän populaarikulttuuria, vaikka jotkut kirjoittajat ilmeisesti yrittävätkin "korjata" asian

Wikipedioiden lisäksi WikiMedia-säätiön palvelimilla on muitakin projekteja: *Wiktionary* eli verkkosanakirja. *Wikibooks* eli tekstiprojekti; *Wikiversity* eli opetusmateriaaliarkisto; *Wikinews* eli uutispalvelu; *Wikispecies* eli lajienlajitteluprojekti, *Wikiquote* eli lainauskokoelma; *Wikisource* eli lähdetekstien arkisto ja *Wikipedia Commons*, jossa on kuvia ja videoita eri projektien käyttöön.

Jotkut muutkin sivustot, kuten *Wikitravel*, ovat ottaneet samanlaisen muodon vaikka niiden lisenssit eivät olekaan yhteensopivia Wikipedian kanssa.

3 Vapaaehtoisuus

Wikipedia toimii vapaaehtoisvoimin. Tätä kirjoitettaessa rekisteröityneitä kirjoittajia on satoja tuhansia, joista ylläpitäjiä on noin tuhat. Jotkut tosin ovat vandaalien tilapäistilijä jotka he ovat sittemmin hylänneet jäätyään kiinni.

Periaatteessa kaikki Wikipedian käyttäjät Jimbo Walesista lähtien ovat samanarvoisia. Käytännössä Wales on mielipidejohtaja, ylläpitäjillä ja kehittäjillä on enemmän mahdollisuuksia pitää järjestystä ja vandalismin takia uusia tulokkaita vahditaan.

Vapaaehtoiset kirjoittavat artikkeleita - kukin omien tietojensa mukaan - oikoluovat niitä ja lisäävät niihin mm. kuvia, lisätietoja ja kategoriamerkintöjä. Oletuksena on se, että toiset huomaavat mahdolliset virheet. Käytännössä jos joku huomaa virheen, se on parempi korjata heti eikä odottaa että joku muu tekee sen. Jotkut putsaavat sivuja boteilla, toiset käsin.

Wikipediassa on myös rutkasti erilaisia Wikiprojekteja joilla mm. yritetään yhtenäistää tietyn aihealueen artikkelien ulkoasua, korjata Wikipedian länsimaista painotusta ja lisätä Wikipediaan artikkeleita aiheista joista kirjoitetaan muissa tietosanakirjoissa.

Joku yritti myös aloittaa "decency"-kampanjan Wikipediassa, mutta liian moni epäili sitä jenkkikonservatiivien projektiksi ja se naurettiin ulos.

Itse vahtaan yli neljäasataa artikkelia, mukaan lukien sellaisia jotka olen itse aloittanut. Joskus tarkastan uusia tulokkaita ja merkitsen niitä poistettavaksi - uusia omituisuuksia kun tulee joka päivä. Usein en edes ehdi tehdä vandalismin jälkeistä palautusta ennen kuin joku muu tekee sen.

Wikipediassa keskustellaan enimmäkseen artikkeleista, niiden sisällöstä ja siitä, onko jokin uusi artikkeli asianmukainen vai silkkaa hölynpölyä. Englanninkielisessä Wikipediassa yleisempiin keskusteluihin tarkoitetut sivut on nimetty **Kylänkaivoksi** (*Village Pump*) - vastaavat sivut suomenkielisellä puolella on nimetty *Kahvihuooneksi*. Niin kuin verkkoyhteisöissä tuppaa käymään, nämä keskustelut puhkeavat joskus nettiriidoiksi tai toimittamissodiksi (*edit wars*). Jotkut riidat ovat syntyneet

niin vähäpätöisistä asioista että niille on oma sivu - **Lamest Edit Wars** (Tarpeet-
tomimmat Toimitussodat).

4 Artikkeleiden lisääminen

Wikipediaan ei kannata mennä mukaan jos ei siedä sitä että omiin kirjoituksiin kosketaan. Wikipediassa artikkeli ei kuulu yksin kenellekään ja muilla on täysi oikeus muokata tekstiä, toivon mukaan parempaan suuntaan.

Artikkelien lisääminen tai niiden muuttaminen ei vaadi kummempia syöttö-ohjelmia - useimmat selaimet kelpaavat (en kuitenkaan suosittelen vanhempia Opera-versioita). Jos tekstissä oleva linkki on sininen, se johtaa olemassa olevaan artikkeliin (ellet ole vaihtanut asetuksiasi). Punaiset linkit johtavat tyhjiille editointisivuilla.

Jokaisen artikkelin yläosassa on editointilinkki joka avaa teksti-ikkunan jonka kautta voi syöttää uuden tekstin tai korjata jo olemassa olevaa tekstiä. Muutoksiin pitäisi lisätä vielä kommentteja siitä, mitä on tehnyt, mutta monelta ne kyllä unohtuvat.

Wikipedialla on omat yksinkertaiset merkkikoodit, jotka mm. vastaavat HTML-käskyjä mutta esimerkiksi listat ja korostukset toimivat omalla tavallaan. Tavallinen HTML-koodikin tosin kelpaa mutta en suosittelen sitä. Lisäksi Wikipedia ymmärtää LaTeX-muodossa syötettyjä matemaattisia kaavoja.

Wikipedialaiset ovat myös kehittäneet suuren määrän erilaisia malleja, joilla he esimerkiksi merkitsevät tynkäartikkeleita ja luokituksia tai muodostavat maataulukkoita, yhdistävät samasta ruhtinassuvusta kertovat artikkelit tai vaikkapa kertovat että artikkeli kuuluu tietystä uskonnosta kertovaan sarjaan. Sitten on tietysti merkinnät että artikkelia ei ole sijoitettu kunnolliseen kategoriaan tai että se on poistamisuhan alla.

Wikipedia säilyttää oletusarvoisesti artikkelien kaikki edelliset versiot jollei niitä ole erikseen poistettu (mm. jos hölynpöly on mennyt sille asteelle että artikkelin kohde voisi haastaa jonkun oikeuteen kunnianloukkauksesta). Versioita voi vertailla jos etsii esimerkiksi merkkejä vandalismista tai julistuksista.

4.1 Säännöt

Wikipediassa on GFDL-lisenssin lisäksi muitakin pääsääntöjä. Yksi perussäännöistä on ns. neutraali näkökanta (**Neutral Point of View**). Ajatus on Wikipediassa sen verran keskeisessä asemassa että lyhenteet NPOV ja POV ovat melko yleisiä ja niitä käytetään jopa sanojen vastineena. Jotkut tosin ovat yrittäneet kiertää sääntöä monimutkaisilla lauserakenteilla ja "jotkut sanovat"-kommenteilla (kertomatta ketkä niin sitten sanovat). Näitä kiertoilmauksia poistetaan jatkuvasti.

Wikipediaa ei saa laittaa tekijänoikeuden alaista sisältöä, kuvia tai tekstiä. Siellä ei saa tehdä poliittista tai uskonnollista propagandaa eikä esittää kotikutoisia teorioita (eikä siten levittää omia salaliittoteorioita). Moni on silti yrittänyt, ilmeisesti siksi että he pitivät omia päähänpistojaan todellisuutena.

Periaatteessa kukaan ei saisi vaikuttaa itsestään kertovaan artikkeliin. Tätä sääntöä on kuitenkin hankala valvoa ja mm. Jimbo Wales on korjaillut itsestään

kertovaa artikkelia.

Jotkut tulokkaat ovat valittaneet sääntöjen ja periaatteiden suurta määrää ja kutsuneet sitä opetusmateluksi (*instruction creep*). En itse ole lukenut murto-osaakaan Wikipedian kaikista säännöistä. Olen kirjoittanut eri henkilöistä ja historiasta ja selvinnyt aika pitkälle sillä, että kerron vain mitä on tapahtunut ja välttänyt arvolutuneita sanontoja. Korkeintaan olen ollut jälkijunassa poistamisäännösten muuttuessa.

Wikipedian sivuilla on silti runsaasti erilaisia ehdotuksia tämän ja tuon asian parantamiseksi. Jotkut uudet ovat itse asiassa vanhan toistoa ja hylätty jo aikaisemmin. Joitakin näistä ehdotuksista on otettu joksikin aikaa käyttöön ja sittemmin hylätty. Jotkut on hyväksytty ja otettu osaksi Wikipedian virallisia ohjeita.

Eräessä vaiheessa eräs heppu ehdotti Kylänkaivo-sivulla wikimanity-projektia jossa olisi kirjoitettu koko ihmiskunnasta. Huomautin että siinä vasta olisikin vandalisimimagneetti ja oikeusjuttujen lähde.

4.2 Sääntöjen muuttuminen

Vuosien myötä jotkut Wikipedian säännöt ovat muuttuneet. Kun aloitin, lähdeviitteitä ei vaadittu lainkaan mutta nykyään lähteettömät artikkelit merkitään erikseen varoituksella. Nyttemmin joidenkin artikkeleiden lähdeluettelot ovat paisuneet melkein akateemisiin mittoihin.

Alun perin kuka tahansa saattoi aloittaa artikkelin mutta vuoden 2006 puolella sääntö muuttui - uusia artikkeleita saavat aloittaa vain rekisteröityneet. Sääntö on lähinnä vähentänyt höllynpölyn määrää mutta kiivaimmat vandaalit rekisteröivät tilin, tekevät tihutöitä niin kauan kuin uskaltavat ja sitten hylkäävät sen. Ja joskus rekisteröivät saman tien uuden jatkaakseen samaan tapaan.

Poistamisäännöt ovat myös muuttuneet. Ennen kaikki kiistanalaiset tekstit piti alistaa konsensusäänestykseen. Nykyisin ilmisevät tapaukset voi merkitä saman tien poistettaviksi. Meikäläisen kannalta tämä on ilmisevää edistystä.

5 Muiden mielipiteet

Ulkopuoliset ovat tietysti kritisoineet Wikipedian ideaa milloin mistäkin syystä - että kaikkien kirjoittama tietosanakirja ei voi olla luotettava, että vandaalit pilaavat koko idean (no, ei se ainakaan ole ollut kiinni yrittämisen puutteesta) tai että tällainen tiedon vapaa levittäminen ilman voitontavoittelua on kommunismia. Jostakin syystä noita viimeksi mainittuja kommentteja on löytynyt mm Suomi24:n keskustelupalstoilta. Eräs Amerikkalainen TV-kasvo jopa kehotti katsojiaan sabotoimaan Wikipediää.

Yksi kriitikoista on entinen Wikipedia-aktiivi **Larry Sanger**, joka oli mukana jo Wikipedian edeltäjässä Nupediassa. Kommenteistaan päätellen hän näyttää vastustavan Wikipedian oletettua anti-elitismiä. Hän on perustanut uusia, kilpailevia projekteja joissa asiantuntijat ovat määräävämmässä asemassa.

Meikäläisen näkökannasta katsoen mikään ei estä asiantuntijoita osallistumasta Wikipedian täydentämiseen. Mutta Wikipediassa asiantuntijat eivät ole automaatt-

tisesti johtoasemassa. Tuloksena Wikipedian kieli on ymmärrettävämpää.

Wikipedia-yhteisössä vallitsee käsitys että useat mediat käsittävät Wikipedian väärin. Jos näette uutisen Wikipediasta, siinä on todennäköisesti paikkansa pitämätön yleistyys tai virhe tai siinä käsitelty kohu-uutinen perustuu johonkin vääryymmärykseen.

Mediasta päätellen varsinkin *Encyclopedia Britannican* toimitus on ollut kiivaasti Wikipediaa vastaan, ilmeisesti siksi että media kysyy aiheesta nimenomaan heiltä. Mediassa ja Wikipediassakin on syntynyt asenne että Wikipedia olisi *Encyclopedia Britannican* pahin kilpailija. Omasta mielestäni aihealueet eivät ole aivan samat.

Vuonna 2006 *Nature*-lehti testasi *Britannican* ja Wikipedian tiedeartikkelien luotettavuutta ja totesi että ne ovat käytännöllisesti katsoen samalla tasolla. Mikä lähinnä tarkoittaa että *Britannica*kaan ei selvinnyt puhtain paperein. Wikipedialaiset tietysti kysivät mistä virheitä löytyy jotta he voisivat korjata ne. Pian tämän jälkeen *Nature* kehotti lukijoitaan lukemaan ja korjaamaan erikoisalansa artikkeleita Wikipediassa. En ole pystynyt seuraamaan miten hyvin tämä on onnistunut.

Opettajien asenne Wikipediaan vaihtelee. Jotkut kehottavat käyttämään sitä esitelmien esituskimpuksen apuna. Jotkut ovat julistaneet että Wikipedian lisääminen lähteisiin johtaa automaattiseen esitelmän hylkäämiseen (mikä ilmeisesti vain johtaa siihen että oppilas tukeutuu Wikipedia-artikkelissa mainittuihin ensisijaisiin lähteisiin, mikä itse asiassa on Wikipedian tarkoitus).

5.1 John Siegenthalerin tapaus

Jenkeissä on herättänyt huomiota **John Siegenthaler seniorin** tapaus. Siegenthaler on amerikkalainen lehtimies jolla on mm. oma kolumni. Joku oli kirjoittanut hänestä artikkelin, jossa virheellisesti väitettiin että häntä oli epäilty osallisuudesta Kennedyn murhaan.

Koska Siegenthaler ei ole varsinainen julkkis jolla olisi Wikipediassa aktiivinen faniklubi, hänen artikkelinsa lepäsi sellaisenaan muutaman kuukauden kunnes Siegenthaler löysi sen ja suuttui. Se sijaan että hän olisi korjannut asian, hän kirjoittikin siitä kolumnin jossa haukkui Wikipedian.

Muutamit Wikipedialaiset alkoivat selvittää mistä artikkeli oli tullut ja osoittautui että se oli peräisin erään pikkufirman koneelta. Kun Wikipedia ilmoitti asiasta tälle firmalle, yksi työntekijä tunnusti, sanoi että kyseessä oli vain yksityinen pila ja erosi jotta firma ei kärsisi hänen toilailuistaan.

Mielenkiintoista on se, että Siegenthaler ilmoitti että hän ei haasta miestä oikeuteen, kehotti firmaa palkkaamaan hänet uudelleen ja jatkoi Wikipedian kritisoimista. Eli ilmeisesti hänen mielestään syyppä oli ase eikä se joka oli painanut liipaisinta.

6 Wikipedian väärinkäyttö

6.1 Roska

Vapaan tietosanakirjan varjopuoli on että koska Wikipediaan voi kirjoittaa kuka hyvänsä, sinne tulee myös paljon puppua. Uusien artikkelien joukosta voi löytyä mm. omakehua, koulukavereiden ja rehtorin haukkumista, paikallisia pikkufirmoja

ja kulmakunnan ostoskeskuksia ja autotallibändejä joilla on nipin napin MySpace-sivu. Viimeksi mainittuja on tullut varsinkin viime aikoina.

Vaihtuvuus merkitsee myös sitä että roska on helppo poistaa. Vain varsinaisilla ylläpitäjillä on poisto-oikeudet mutta kuka tahansa voi merkitä artikkelin poistettavaksi. Olen itse tehnyt niin tuhansia kertoja. Poistetut artikkelit eivät muuten näy käyttäjien editointilistoissa.

Erilaisia vitsejä ja muuta tauhkaa on tullut sen verran paljon että niille on omistettu omat sivut: **Bad Jokes And Other Deleted Nonsense** (Huonot Vitsit ja Muu Poistettu Hölynpöly). Epäilen tosin että jotkut ovat aivan tarkoituksella lisänneet hupijuttuja sen toivossa että ne päätyisivät BJAODN-sivuille.

Tarpeettomia listoja on myös ollut runsaasti, ilmeisesti koska pelkkä nimellisesti yhteen kuuluvien asioiden listaaminen ei vaadi kovinkaan paljon. Joukossa on ollut mm. listoja lauluista joissa mainitaan naisen nimi tai elokuvista joissa esiintyy kuollut prostituoitu. Kategoriat ovat tehneet monet listat tarpeettomiksi, mutta niillä on silti kiihkeät kannattajansa.

Kaikki artikkelit eivät silti ole vakavista aiheista; pitäähän maailmaan mahtua hauskojakin asioita. Hyviä esimerkkejä on listattu sivulla **Unusual Articles** (Epätavalliset artikkelit) [1].

6.2 Vandaalit

Wikipedian maineen kasvu on valitettavasti myös lisännyt vandaalien määrää. Vandaalien yritysten laatu on lähinnä voimistanut käsitystäni että maailmassa on paljon ihmisiä jotka ilmeisesti vain haluavat tehdä kiusaa. Jokin aika sitten gladiaattoreista ja samuraista kertovat artikkelit olivat jostakin kumman syystä suosittu vandaalien kohde, nyttemmin mukaan on tullut Florence Nightingale. Wikipediasta itsestään kertovia artikkeleita on sabotoitu niin moneen kertaan että ne ovat yleensä suojeltuja ja editointikiellossa.

Vandalismia on monenlaista. Jotkut pyyhkivät artikkelin puhtaaksi, toiset kirjoittavat sinne puppua, kolmannet sotkevat kirjoittajien käyttäjä sivuja. Jotkut rekisteröivät Wikipediaan vain kirjoittaakseen roskaa naapuristaan tai paikallisesta kuppilasta. Yleensä nuo artikkelit poistetaan noin tunnin kuluessa. Valitettavasti *Dead End Pages*-sivujen - joissa ei ole linkkejä muihin artikkeleihin - joukosta löytyy joskus seulan läpi pääsystä tauhkaa.

Yleisin hoitokeino on palauttaa sabotoidut artikkelit takaisin edelliseen, kunnolliseen versioon ja merkitä roska-artikkelit poistettaviksi. Jos vandaali jatkaa varoituksista huolimatta, ylläpitäjät sulkevat tilin. Jotkut botit eivät muuta teekään kuin kääntävät vandalisoituja artikkeleita takaisin järkeviksi. Tosin omasta mielestäni varoitustaiteita on turhan takia liian monta.

Joskus joku on yrittänyt kääntää mm. poistoäänestyksen edukseen rekisteröimällä useampia käyttäjänimiä, "sukkanukkeja" (*sock puppets*). Joskus jonkun verkkofoorumien tai kaveripiirin jäsenet ovat rekisteröityneet joukolla saadakseen pitää oman artikkelinsa Wikipediassa - silloin ovat kysymyksessä "lihanuket" (*meat puppets*). Siispä aivan uudet tulokkaat jotka keskittyvät vain poistoäänestyksessä oleviin sivuihin ovat epäilyttäviä.

Kuva 1: Ruutukappaus epätavallisten artikkelien sivulta

Hankalia ovat sellaiset vandaalit jotka käyttävät mm. AOL:n proxy-palvelimia joissa useampi ihminen voi käyttää samaa IP-numeroa. Joukossa voi olla aivan järkeviäkin tekstejä, joten noita IP-osoitteita ei voi sulkea pitkäksi aikaa. AOL on viime aikoina ollut halukas yhteistyöhön jotta tilanne voitaisiin korjata.

Monet vandaalit vetoavat "vapaaseen sanaan" jonka he ilmeisesti tulkitsevat netissä kulkevaan trollaustyyliin oikeudeksi möläyttää mitä tahansa missä tahansa mistä aiheesta tahansa. Joidenkin vandaalien mielestä hölynpölyn kirjoittaminen on "luovuutta" ja asiassa pysyminen diktatuuria joka rikkoo sananvapautta. Ja lopulta he vertaavat tekstiensä poistamista Hitlerin toimiin. Eräs eteeni tullut vandaali vielä väitti saaneensa Jimbo Walesilta luvan.

6.3 Tekijänoikeusrikkomukset

Wikipediaan voi lisätä vain omia tai tekijänoikeusvapaita tekstejä. Joidenkin tekstien taustalla on kuitenkin vanhoja tekstejä kuten *Encyclopædia Britannica* vuoden 1911 painoksen artikkeleita (ne erottaa melko helposti vanhahtavasta kirjoitustyylistä ja monimutkaisista lauseista). Toiset tekstit ovat peräisin Yhdysvaltain liittovaltion

sivuilta, vanhasta Katolisesta Tietosanakirjasta tai mm. 1800-luvun raamattu- tai kotitietosanakirjoista.

Silti näyttää siltä että jotkut eivät viitsi vaivautua. Jostain syystä olen törmännyt useamman kertaan uusiin tulokkaisiin, jotka ovat yrittäneet lisätä Wikipediaan intialaisten nettisanomalehtien artikkeleita sellaisenaan. Jotkut mainokset tosin voi poistaa jo senkin perusteella että firma on vain pistänyt oman mainossivunsa sisällön Wikipediaan - ja mainostaminen on sekin kielletty.

Jos teksti on tekijänoikeusrikkomus, se täytyy korvata varoituksella ja merkitä rikkomuksia listaavalle sivulle. Jos artikkelin otsikko on järkeenkäypä, varoitus pysyy paikallaan noin viikon jotta joku voisi kirjoittaa samasta aiheesta oman artikkelinsa. Valitettavasti näin ei näytä tapahtuvan kovin usein.

6.4 Oman ajatusmaailman julistajat

Monet mahdolliset kirjoittajat ovat yrittäneet ajaa omaa ideologiaansa Wikipedian kautta. Ideologioista on täysin asianmukaista kirjoittaa neutraalista näkökulmasta, mutta esimerkiksi uskonnolliset julistukset menevät jo liian pitkälle. Kaikkein kiihvimpiä julistajia kutsutaan Wikipediassa nimellä *POV-pushers*.

Jotkut ryhmät kuten uusnatsit ja kiihkomieliset uskonnolliset konservatiivit ovat jopa yrittäneet muodostaa nettikampanjoita saadakseen oman näkökantansa Wikipediaan. Joukossa on ollut luomisopin kannattajia, ikiliikkujien keksijöitä, kiivaita rajatieteisiin uskovia ja salaliittoteoreetikoita. Jotkut ovat myös yrittäneet soluttaa Wikipediaan pseudotiedettä ja tieteellistä maailmankuvaa on kritisoitu konservatiivisuudesta kun se ei hyväksy rajatieteitä ilman todisteita. He ovat yleensä jääneet vähemmistöön. Wikipedian vakituisten avustajien joukossa on myös uskonnollisia konservatiiveja ja hartaita uskoavaisia mutta yleensä he osaavat käyttäytyä.

Jotkut näistä julistajista vetoavat hekin vapaaseen sanaan. Kun he eivät saa tahtoaan läpi, he syyttävät Wikipediaa epädemokraattiseksi cabaliksi tai haukkuvat sitä niin sionismista kuin islamofasismistakin. Varsinkin salaliittoteoreetikot ovat syyttäneet Wikipediaa tavalliseen tapaan pimittämistä kun heidän mieliteorioitaan ei ole otettu mukaan historia-artikkeleihin.

Itse olen havainnut se, että kun kumpikin ääripää syyttää artikkelia vastapuolen nouleskelusta, se ilmeisesti on niin tasapuolinen kuin vain olla ja voi.

Eikä kyseessä ole pelkästään yksittäiset kiihkoilijat. Yhdysvaltain Edustajainhuoneen koneilta on poistettu poliitikkoja koskevista artikkeleista mm. pitämättömiä vaalilupauksia ja Saksan parlamentista sabotoitu kilpailevien poliitikkojen artikkeleita. Tässä tapauksessa asialla ovat ilmeisesti olleet poliitikkojen toimistojen työntekijät.

Kiistanalaiset aiheet kuten Yhdysvaltain sisäpolitiikka ja Lähi-idän tilanne ovat johtaneet toimituskiistoihin. Israelia ja Palestiinaa koskevat artikkelit on moneen kertaan suojeltu. Yhdysvaltain presidentinvaalien alla kummankin ehdokkaan artikkelisivulle tuli roppakaupalla vandalismia.

Yksi kiisteltyjä aiheita on Armenianlaisten kansanmurha. Armenianlaisten mielestä kyseessä oli etnisen ryhmän tarkoituksellinen vaino, Turkin virallisen politiikan mukaan Ensimmäisen Maailmansotaan ja Osmanien Valtakunnan luhistumiseen liittyvä kapina ja sen kukistaminen. Jokin aika sitten jotkut turkkilaiset kirjoittajat yrittivät

korvata kaikki asiaan liittyvät artikkelit Turkin hallituksen virallisilla verkkoteksteillä ”Armenialaisten väitteistä” mutta yritys oli liian läpinäkyvä. Hekin tietysti vetosivat tasapuolisuuteen mutta yrittivät lähinnä peittää sen toisen näkökannan.

Jotkut ovat yrittäneet tehdä kiistanalaisista artikkeleista omia versioitaan hieman erilaisilla nimillä. Nytemmin tällaiset ”POV-forkit” on kielletty. Yksi heppu jopa yritti ehdottaa että sopiviin artikkeleihin voisi tulla salaliittoteoria-osuus - mikä olisi merkinnyt että mahdollisesti joka ikiseen artikkeliin olisi tullut entistä enemmän kiistanalaista materiaalia.

Suomalaisellakin puolella on ollut omat julistajansa. Kiihkofennomaanit ovat muun muassa yrittäneet aloittaa artikkeleita olemattomista Suomen kuninkaista ja haukkuneet ruotsinkielisiä sotilaskarkureita.

Ei niin että tämä rajoittuisi uskonnollisiin ja poliittisiin aiheisiin. Everyking, erään amerikkalaisen laulajattaren fani, yritti kirjoittaa hänestä kaikkea mahdollista. Homma meni lopulta sovitteluun ja heppu sai kiellon edes koskea tuota neitosta koskeviin artikkeleihin. Hepun käyttäjäsiivu ei tosin edes mainitse koko kiistaa.

6.5 Huijarien yritykset

Varsinaiset huijarit ovat vielä asia erikseen. Muutama huijari tai muuten kyseenalainen heppu on yrittänyt livauttaa itsensä Wikipediaan aitona asiana. Oli mm. mies nimeltä Swebomin, Britanniassa asuva aasialainen opettaja, joka väitti olevansa Burman kruununperijä - kun Burmassa ei edes ole varsinaista kruununperimysjärjestystä. Viimeksi kun tarkistin asiaa, artikkeli oli poistettu.

Eräs viimeaikainen esimerkki on brittiläinen **Alan Mcilwraith**. Skottilainen puhelinkeskustelyöntekijä kuvautti itsensä skottiunivormussa kiltteineen kaikkineen, väitti olevansa skottirykmentin upseeri ja kirjoitti itsestään artikkelin Wikipediaan. Wikipedialaiset havaitsivat sen epäilyttäväksi aikaisessa vaiheessa ja se poistettiin. Kun huijaus tuli yleisempään tietoon, artikkeli palautettiin ja kirjoitettiin uudelleen käsittelemään huijausta, alkuperäisen kuvan kanssa.

Sen jälkeen useampi kuin yksi uusi käyttäjä on yrittänyt poistattaa Mcilwraith-artikkelin, siitä huolimatta että se on selvinnyt poistoäänestyksestä useampaan kertaan. Koska vastaavaa ei ole tapahtunut toisten huijareiden artikkelien kohdalla, olen alkanut epäillä että joku näistä on ollut Mcilwraith itse, joka yrittää poistaa huonon maineensa ja tietysti tekaistun kuvansa netistä.

Lähdekritiikkikin on paikallaan. Eräs rikoksista kertova kirjoittaja **Jay Robert Nash** paljasti itse itsensä. Nash on kirjoittanut kirjoja rikollisista ja monet Wikipedian kirjoittajat ovat käyttäneet näitä lähteinään. Nash nosti metelin ja väitti että Wikipedian artikkelit rikkovat hänen oikeuksiaan - ja paljasti että hän on lisännyt kirjoihin omiaan ”suojellakseen tekijänoikeuttaan”.

6.6 Fancruft

Populaarikulttuuri on Wikipediassa melkoisen suosittua. Monet jonkun televisio-sarjakuva- tai kirjasarjan fanit ovat kirjoittaneet jostain toisen tai kolmannen tason sivuhahmoista tai esimerkiksi *Simpsons*-sarjan yksittäisen jakson yksittäisestä vitsistä.

Ei niin että fanitkaan olisivat samanmielisiä kaikessa. Jotkut ovat yrittäneet kirjoittaa omista fanfiction-luomuksistaan tai verkkopelihahmoistaan joita alkuperäisissä tarinoissa ei edes ole ja yrittäneet perustella jotain yksityiskohtaa fanficin perusteella, jopa vastoin alkuperäisten luojien omia ajatuksia.

6.7 Systemic Bias

Suuri osa Wikipediaan kirjoittavista on ilmeisesti miespuolisia ja tietokonetaitoisia länsimaalaisia. Wikipedian sisältö painottuu vieläkin länsimaisiin aiheisiin, tietokoneisiin ja populaarikulttuuriin. Tätäkin asiaa korjaamaan on perustettu oma projekti, jonka tulokset ovat vähintäänkin vaihtelevia.

Silti ajatus toimii monella tasolla. Joihinkin, varsinkin historiallisiin artikkeleihin, on tullut muidenkin kuin länsimaisten kirjoittajien kommentteja. Muutkin kuin entisten siirtomaaherrojen edustajat ovat saaneet sanoa sanottavansa sellaisista aiheista kuin Sepoy-kapina ja Mau Mau-liike. Tuloksena on monesti ollut monipuolisempi kuva asiasta.

6.8 Hölynpölyn poistaminen

Alunperin poistettavista artikkeleista piti äänestää, mikä tarkoitti sitä että artikkeli pysyi Wikipediassa ainakin viikon. Se lisäsi mahdollisuutta, että se päättyi osaksi jotain Wikipedian kopiosivustoa. Osallistuin äänestykseen jossa mm. itsekehua uhkuvien artikkelien poistamista nopeutettiin. Koska kukaan ei ole koskaan voinut kuulla aivan kaikesta, poistamisen asteita on nykyään kolme.

* Nopea poisto (*Speedy Deletion*): Jos artikkeli on ilmiselvästi tarpeeton, artikkeliin voi lisätä merkinnän `{{delete}}` tai jonkun tietyn aihealueen poistosyistä. `{{db-bio}}` tarkoittaa että artikkeli ei käsittele ketään tärkeitä henkilöä, `{{db-attack}}` että se vain haukkuu kohdettaan ja niin edelleen.

* Ehdotettu poisto (*Proposed deletion*). Jos syy ei ole aivan yhtä selvä, artikkelin voi lisätä tekstin `{{subst:prod—poiston syy}}`. Jos joku - usein artikkelin alkuperäinen kirjoittaja - poistaa merkinnän, mennään seuraavaan asteeseen.

* Poistettavat Artikkelit (*Articles for Deletion*): Artikkeliin lisätään `{{afd}}`-merkintä ja se lisätään vanhaan tapaan erilliseen sivuun, jossa on sen päivän poistettavaksi ehdotetut artikkelit. Asiasta kiinnostuneet osallistujat voivat äänestää artikkelia vastaan tai sen puolesta - ja joskus äänestyksiin ilmestyy sukka- ja lihanukkeja. Aikaisemmin tämä oli ainoa tapa mutta sivu ruuhkautui niin pahasti että oli pakko keksiä jotain muuta.

7 Wikipedian kopiot ja versiot

Wikipediasta on olemassa runsaasti erilaisia kopiosivustoja jotka kopioivat Wikipedian sisältöä. Jotkut noudattavat sääntöjä, toiset eivät.

Periaatteessa samanlaista ideaa noudattavia sivustoja on ollut aikaisemminkin, muun muassa satiirinen *Hitchiker's Guide to the Galaxy* (se virallinen) joka on BBC:n sivuilla. *Everything2* yrittää tehdä samaa hieman anarkistisemmalla mentaliteetilla.

Ja jos haluaa kirjoittaa mitä lystää, voi mennä *Uncyclopediaan* joka on Wikipedian parodia. Juttujen taso vaihtelee melkoisesti.

Sitten on olemassa Wikimedia-ohjelmaa käyttäviä sivustoja. Niiden joukossa on useampi kuin yksi *Star Trek*- ja *Star Wars*-sivusto. Muita vastaavia sivustoja on mm. Linux-ohjeista, Pratchettin Kiekkomaailmasta, Glen Cookin kirjoista ja legopalikoista.

8 Omat kokemukset

Törmäsin Wikipediaan 2003. Kun lueskelin sitä ensimmäistä kertaa, jotkut artikkelit joista tiesin jotain olivat melkoisen puutteellisia. *Special Boat Service* ja *Special Air Service*-artikkelit koostuivat lähinnä kommentteista "nääh on kovia kundeja". Artikkelit janissaareista ja mamelukeista olivat liian lyhyitä. Suharto ja Sukarno puuttuivat kokonaan. Ja koska Wikipediassa asian voi korjata, päätin tehdä sen. Ennen kuin hankin käyttäjänimen, kirjoitin artikkelit Suomen presidenteistä ja katsoin miten niihin suhtauduttiin. Aika hyvin.

2003 lähdevaatimukset eivät olleet niin tiukat kuin nykyisin. Valitettavasti jotkut niistä verkkosivuista joita alun perin käytin lähteinä artikkelien kirjoittamiseen on jo ehtinyt hävitä. Joidenkin artikkelin nimet ovat muuttuneet moneen kertaan vuosien aikana. Vain muutamia artikkeleita on poistettu.

Olen myös tuhansia kertoja kääntänyt artikkeleita takaisin järkevään versioon vandalismin jäljiltä. Omaa käyttäjäsivua on sabotoitu muutaman kerran, tänä vuonna neljästi. Olin jonkin aikaa aika aktiivinen poistamisäänestysten sivulla. Äänestin myös kaikenmaailman peruskouluja vastaan mutta taisin jäädä vähemmistöön.

En juuri harrasta tynkäartikkeleita. Vaikka Wikipedian periaatteena onkin että tyngät laajenevat aikanaan, se ei tapahdu automaattisesti. Käytännössä ne alkavat laajentua vasta kun joku on kirjoittanut artikkelista pidemmän version. Meikäläisen kannalta mielenkiintoista on se, että kun on kirjoittanut mitä itse asiasta tietää, voi vahdata artikkelia ja katsoa mitä muut siitä tietävät (ja poistaa tuleva hölynpöly).

Wikipediassa on - vandaalien lisäksi - tullut eteen kaikenlaisia ihmisiä. Kirjoittajien joukossa on mm. täysnörttejä, kiihkokommunisteja, autisteja ja ruusuristiläisiä. Eräs Italialainen laittoi englanninkieliseen Wikipediaan artikkelin muusikosta Italiaksi. Merkitsin se käännettäväksi. Ilmeni että hän ei osannut englantia mutta onnistuini kääntämään hänen kommenttinsa Babelfishillä. Kohtelias heppu.

Kahdesti joku, jotka juttua olen käyttänyt artikkelin lähteenä, on ilmestynyt tekemään lisäyksiä aloittamaani tekstiin. Yksi oli jenkkiläishuijari Soapy Smithin elossa oleva sukulainen, jonka verkkosivua olin käyttänyt lähteenä. Mies ei suinkaan puolustellut huijari-esi-isänsä temppuja vaan jopa tiedusteli ettei vain loukannut. Toivotin hänet tervetulleeksi.

Toinen oli toinen kirjoittajista, joiden artikkelia olin käyttänyt lähteenä eräästä 1800-luvun ranskalaistohtorista kertovaan artikkeliin. Heidän kirjansa hänestä kuulemma julkaistaan joskus ensi vuonna.

8.1 Populaarikulttuuripainotuksesta

Meikäläisen kannalta Wikipedian turhauttavain puoli on populaarikulttuurin ylikorostus. Jokainen totta kai kirjoittaa siitä, mistä jotain tietää. Kaikesta päätellen jotkut eivät tiedä mitään mistään muusta kuin suosikkibändistään, televisio-ohjelmastaan tai kirjasarjastaan.

Tuloksena on se, että jotkut kirjoittajat ovat yrittäneet lisätä Wikipediaan joka ikisen *Star Trek*-jakson, jokaisen *Star Warsin* ja *Harry Potterin* sivuhahmon, joka ikisen *Pokemonin* ja roppakaupalla *South Park* ja *Simpsons*-vitsejä.

Itse asiassa syytän tästä *Star Trek Encyclopediaa* ja sen uudempaa versiosta *Star Trek Omnipediaa*, joka saattaa olla ainoa tietosanakirjan tapainen opus jonka jotkut fanit ovat lukeneet. Siinä on nimenomaan listattu kaikki yksityiskohdat jotka on joskus kertaalleen mainittu jonkun *Star Trek*-sarjan jonkun kohtauksen jossakin vuoropuhelussa, vaikka tällä yksittäisellä virkkeellä ei olisi ollut mitään merkitystä edes senkertaisen jakson kannalta. Tällä menetelmällä saatiin aikaan paksu kirja jossa oli roppakaupalla yhden tai kahden lauseen artikkeleita. Jotkut *Star Trek*-fanit ovat kirjoittaneet asia-artikkeleitakin tämän mallin mukaan.

Se, että monessa artikkelissa on populaarikulttuuriosio, ei ole varsinaisesti pahasta, kunhan artikkeli itse käsittelee tosiasioita. Joissakin artikkeleissa se on suhteellisen lyhyt, mutta kun se alkaa kasvaa varsinaista tekstiä pidemmäksi, alkavat jo muutkin hermostua.

Jotkut myös ilmeisesti kirjoittavat juttuja ottamatta selvää sanojen alkuperäisestä merkityksestä. *Vendetta* ja *Pakonopeus* kertoivat alun perin samannimisistä videopeleistä. *Cestus* eli muinaiskreikkalainen taisteluhanska oli *Tähtien Sodan* planeetta. *Naruto* ei vielääkään viittaa samannimiseen japanilaiseen kaupunkiin vaan animesarjaan.

9 Loppukaneetti

Lainatakseni erästä toista käyttäjää, teoriassa Wikipedia ei toimi, ainoastaan käytännössä. Wikipedian ei toimisi staattisena ja ylläpitäminen on kuin vanhasta sanonnasta "vapauden hinta on jatkuva valppaus".

Onkohan väärin tunkea tyydytystä kun joku hölynpöly, jonka olen merkinnyt poistettavaksi ja jonka kirjoittaja pyristelee, kitisee ja vandalisoi, viimeinkin poistetaan?

Vesa Lehtinen 2006

Artikkelin alkuperästä ja käytöstä

Tämä artikkeli kuuluu Tampereen Linux-käyttäjien (<http://www.khdrive.fi/linkku>) esityssarjaan. Artikkelia voi levittää ja käyttää *CC Attribution-NonDerivs 2.5* ehtojen mukaisesti (<http://creativecommons.org/licenses/by-nd/2.5/>).